

# Jan Czwojdrak



<b>Official Number</b>	704647
<b>Rank</b>	polski: st.sierż.bez spec./300 DB/ brytyjski: Sgt
<b>Date of birth</b>	1897-12-09
<b>Date of death</b>	1969-01-21
<b>Cemetery</b>	Toruń, ul. K.I. Gałczyńskiego - Cmentarz św. Jerzego <b>Wsp.</b> 53.017565, 18.597565
<b>Grave</b>	Rodzinny
<b>Photo of grave</b>	A photograph of a gravestone for Jan Czwojdrak and his wife Stanisława. The stone is dark with white text. To the left of the stone is a large black cross. In front of the stone are several bouquets of flowers, including red and yellow ones, and some greenery.
<b>Country</b>	Polska
<b>Period</b>	Okres powojenny

## Source

Zdjęcia: Karol Kubiak

Biogram autorstwa Karola Kubiaka:

Jan Czwojdrak urodził się 9 grudnia 1897 r. w Długotęce koło Krotoszyna w Wielkopolsce. Był jednym z trzynastorga dzieci Piotra oraz Antoniny z domu Matuszewskiej. Ukończył siedem klas szkoły powszechnej w pobliskim Kobylinie. Podczas I wojny światowej został zmobilizowany do armii pruskiej i służył jako saper. W czasie powstania wielkopolskiego - trwającego od 27 grudnia 1918 r. do 16 lutego 1919 r. - brał czynny udział w wyzwaniu południowej Wielkopolski. Ten epizod jego życia był powodem późniejszych poszukiwań Czwojdraka przez Gestapo podczas niemieckiej okupacji w latach 1939-1945.

W niepodległej Polsce Czwojdrak wstąpił do Wojska Polskiego i po wybuchu wojny polsko-bolszewickiej spędził 18 miesięcy na froncie jako żołnierz 1 Baonu Balonowego. Służba w oddziale aeronautycznym poskutkowała dalszą karierą wojskową. W 1919 r. został zaprzysiężony w 12 Pułku Strzelców Wielkopolskich w Ostrowie Wielkopolskim. W okresie od marca do sierpnia 1920 r. był uczniem Szkoły Podoficerów przy 1 Pułku Aeronautycznym w Poznaniu. Następnie, od grudnia 1920 r. do czerwca 1921 r. uczęszczał na kursy w Szkole Podoficerów Zawodowych Piechoty w Chełmnie. Zdecydował się na służbę w armii w czasie pokoju i 30 kwietnia 1922 r. został mianowany podoficerem zawodowym 1 Baonu Balonowego w Toruniu. Przez prawie 16 lat - od maja 1922 r. do marca 1938 r. - był podoficerem administracyjnym tej jednostki. W tym okresie przez pewien okres był instruktorem w dziale technicznym baonu, obsługującym jedyny polski sterowiec "Lech". Na jego pokładzie wykonał wiele lotów. 1 października 1923 r. został awansowany na sierżanta. W listopadzie 1928 r. wysłano go do warszawskiego Centrum Meteorologicznego na szkolenie meteorologiczne, które ukończył w kwietniu 1929 r. W marcu 1938 r. ze względu na brak wykwalifikowanego personelu został przeniesiony do pobliskiej Bydgoszczy, do Szkoły Podoficerów Lotnictwa dla Małoletnich, gdzie objął stanowisko szefa III dyonu. We wrześniu 1938 r. szkołę przeniesiono do Krosna, i tam też Czwojdrak pozostawał do wybuchu wojny.

Po agresji Niemiec na Polskę we wrześniu 1939 r. Czwojdrak ewakuował z Krosna 250 uczniów wraz z personelem naziemnym. Poprzez Rudniki, Biłgoraj, Zwierzyniec, Uściłóg, Kiwerce, Jezierną, Załucz, Śniatyń i Karłowo dotarł 16 września 1939 r. do granicy polsko-rumuńskiej. 17 września około godz. 14.00 dyon w całości przekroczył granicę. Na granicy Czwojdrak został schwytany przez Rosjan i osadzony w więzieniu w Czortkowie koło Tarnopola. W celi o wymiarach 2,5x3,7 m stłoczono 46 więźniów. Jako podoficer uniknął losu oficerów ze Szkoły Podoficerów Lotnictwa dla Małoletnich, rozstrzelanych potem w Katyniu. Wyrokiem sądu został uznany za szpiega i zesłany do łagru za koło podbiegunowe, na Półwysep Kolski. Warunki w obozie były skrajnie trudne. Praca trwała zwykle czternaście godzin na dobę. Resztę dnia osadzeni spędzali na porządkowaniu terenu obozu. Początkowo co dwunasty dzień był wolny, potem od 1940 r. co druga niedziela. Marne wyżywienie składało się przeważnie z kaszy i nieświeżej ryby. System pracy zakładał wykonanie normy i adekwatną nagrodę w postaci dodatkowej racji "żywności".

Na mocy układu Sikorski-Majski Czwojdrak został zwolniony z obozu. 2 listopada 1941 r. dotarł do Kołtubanki, gdzie stworzono Zgrupowanie Lotnictwa i Marynarki. W Kołtubance został szefem jednej z eskadr. Pomagał

żołnierzom bez doświadczenia w lotnictwie dostać się do sił powietrznych instruując ich, jak wyglądało wyszkolenie oraz rozmieszczenie budynków w Szkole Podoficerów Lotnictwa dla Małoletnich. Ten instruktaż okazywał się być niezbędny podczas przesłuchania prowadzonego przez NKWD, które przesłuchiwało chętnych do lotnictwa, pytając się o szczegóły z Polski. Warunki pogodowe w Kołtubance nie różniły się od tych na dalekiej północy Rosji. Żołnierze spali w brezentowych namiotach okopanych śniegiem i musieli zwracać szczególną uwagę, żeby podczas snu nie dotknąć ściany namiotu. Wszelki kontakt skutkowało koniecznością obcinania włosów przymarzniętych do ściany. Powstające wojsko cierpiało na brak wyposażenia. Z tego powodu żołnierze przygotowywali lotnicze orzełki z blachy po konserwach. Lotnicy opuścili Kołtubankę transportem kolejowym 31 stycznia 1942 r. przy mrozie minus 40 stopni Celsjusza. Po rejsie przez Morze Czarne 26 kwietnia 1942 r. Czwojdrak przybył do Ośrodka Zapasowego Wojska Polskiego na Środkowym Wschodzie. 26 maja 1942 r. został przydzielony do Eskadry Łącznikowej. Podczas badań lekarskich przeprowadzonych 15 czerwca 1942 r. otrzymał kategorię zdrowia "C" (zdolny do służby z ograniczeniami) ze względu na wiek oraz uszczerbek na zdrowiu doznany podczas niewolniczej pracy na Półwyspie Kolskim. Nieco później, w wyniku prowadzenia ewidencji personelu ewakuowanego ze ZSRR został 10 listopada 1942 r. zweryfikowany w stopniu sierżanta. Do Wielkiej Brytanii dotarł statkiem 24 listopada 1942 r.

W Anglii został początkowo szefem delegatury Ośrodka Zapasowego Lotnictwa w Blackpool. 5 września 1944 r. został przeniesiony do 300 Dywizjonu Bombowego "Ziemi Mazowieckiej", stacjonującego na lotnisku w Faldingworth i wyposażonego w czteromotorowe bombowce Lancaster. W jednostce Czwojdrak objął stanowisko szefa dyscyplinarnego Skrzydła Technicznego, na którym pozostał blisko dwa lata. Z Polskich Sił Powietrznych zdemobilizował się 10 września 1946 r., będąc wówczas w polskim stopniu starszego sierżanta i brytyjskim Sergeanta. Został odznaczony Medalem Lotniczym oraz brytyjskimi medalami pamiątkowymi. Po wojnie udało mu się skontaktować z rodziną w Polsce i postanowił wrócić do ojczyzny. Jesienią 1946 r. drogą morską dotarł do Gdyni. Zamieszkał w Toruniu. W czasach stalinowskich był nękany przez Urząd Bezpieczeństwa, długo nie mógł znaleźć pracy. Liczne przesłuchania dodatkowo nadwątliły jego zdrowie. Zdarzały się sytuacje, że młodzi agenci UB nieudolnie śledzili Czwojdraka w toruńskim Parku Miejskim. Do częstych widoków należały też ich spacery pod oknem domu weterana, mieszkającego wówczas przy ul. Klonowica. Po długich poszukiwaniach Czwojdrak w końcu dostał pracę w dziale rachunkowości w toruńskim Polmozbycie. Następnie zarabiał na życie jako pracownik umysłowy w Zakładzie Melioracyjnym, a przed przejściem na emeryturę zatrudnił się w Zakładach Remontowych w Solcu Kujawskim.

Starszy sierżant Jan Czwojdrak zmarł 21 stycznia 1969 r. w wieku 71 lat. Został pochowany na cmentarzu parafialnym przy ul. Gałczyńskiego w Toruniu. Od 11 listopada 1921 r. był żonaty ze Stanisławą z domu Kropińską, miał dwie córki - Reginę i Helenę.

## **Karol Kubiak**